

29. Там само.
30. Там само. – С. 164-165.
31. Там само. – С. 165-166.
32. Там само. – С. 169-174.

Резюме

В статье анализируется творческое наследие украинской историографии 40-х гг. XX – первого десятилетия XXI вв. в изучении Батожского сражения 1652 г.

Ключевые слова: украинская историография, Батожское сражение, войско, табор, жолнеры, татары, казаки, Б. Хмельницкий, Тymoш, М. Калиновский, гетман.

Одержано 2 жовтня 2012 р.

УДК 94(477)"18"(075.8)

А.А. Заводовський

«НЕСПОДІВАНА» УКРАЇНА: ПОЛЬСЬКА ФОРМУЛА УКРАЇНИ В «УКРАЇНСЬКІЙ» ШКОЛІ ПОЛЬСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ХІХ ст.

У статті на основі документальних, літературних та нарративних джерел досліджується процес формування імагологічного образу «Україна» як суб'єкта історичного процесу в «українській» школі польської літератури ХІХ ст. Піддається критиці «класична модель» примордіальної школи вітчизняної історичної науки.

Ключові слова: історія України ХІХ ст., імагологічний образ, «українська» школа в польській літературі, націєтворення, історичний міф.

Британський політолог Ендрю Вілсон одну із своїх праць назвав «Україні: несподівана нація»¹. Намагаючись дати об'ємний і всесторонній аналіз процесам українського націотворення, дослідник не звернув увагу на те, що і сама назва держави, в якій мала жити ця нація, теж була «несподіваною».

Образ і концепція України як суб'єкта історичного процесу спочатку був витворений не політиками чи економістами, а польськими та російськими романтиками ХІХ ст. у процесі літературної творчості. 1841 р., в одній із лекцій про слов'янські літератури, Адам Міцкевич відзначав: «Україна... стала місцем зустрічей поетів... Поети обох народів – Залеський, Пушкін, Рилсєв, Гоцинський зустрілися на Україні біля тих самих джерел натхнення, оспівали тих самих її героїв»² (звернімо увагу – Міцкевич веде мову про представників двох, а не трьох народів!). Завдання даної наукової розвідки – дослідити як саме це відбувалося у польській літературі ХІХ ст. Під час розв'язання проблеми були використані модерні методи досліджень документальних, літературних та нарративних джерел, зокрема такі, як метод

дослідження тексту Джона Сьорля³ та імагологічні методи дослідження Жана-Марі Карре та Маріуса-Франсуа Гійяра⁴.

Про образ «Україна» в польській літературі періоду романтизму писалося чимало. Здебільшого питання розглядалося під кутом зору історіографічних та ідеологічних концепцій доби⁵, досліджувалося також творення образу «Україна» як історичного і політичного міфу⁶.

На зламі XVIII-XIX ст. у польському суспільстві почалися процеси націєтворення. У результаті пошуку «власного минулого», його героїзації та сакралізації, що є вкрай важливим і необхідним для будь-якого націєтворення, відбулося полемічне протистояння носіїв демократичного («національного») та аристократичного (станового) мислення. Для перших та других «українська» тематика (як і сама «Україна») стала засобом самопізнання, а «Україна» була суб'єктом польської історії (але аж ніяк не суб'єктом світової чи європейської історії). Польські письменники, уродженці Правобережної України започаткували написання творів, використовуючи специфіку місцевої культури та побуту, наслідуючи місцевий фольклор. У подальшому цю групу літераторів дослідники почали узагальнено називати «українською» школою в польській літературі.

Інтерес до всього українського представники польського письменства, що проживали, як правило, на українських землях, почали проявляти на початку XIX ст. Першим колоритним представником польського романтичного етнографізму був Зоріан Доленга-Ходаковський. Свої дослідження фольклору, історичних та археологічних пам'яток він провадив на землях трьох народів, які у той час проживали в Російській імперії, і однаковою мірою послужився польській, російській та українській національним культурам. Доленга-Ходаковський був польським шляхтичем, брав участь у наполеонівському поході 1812 р. проти Російської імперії, однак після поразки облишив польський патріотичний рух і цілком поринув в ідеї всеслов'янської єдності. Кошти на дослідження він отримав від російського уряду, а найбільше фольклорних пам'яток записав на Україні (близько 2-х тис.)⁷.

До «української» школи у польській літературі дослідники, насамперед, зараховують: Т. Падуру, що написав «Ukrainku»; А. Мальчевського, автора поеми про гайдамацьке повстання «Zamek Kaniowski»; Б. Залеського за твори «Dumka hetmana Kosińskiego» та «Dumka Mazery»; С. Гошинського за поему «Канівський замок»; Ю. Словацького за його романтичну поему-легенду про юнацькі любовні пригоди майбутнього гетьмана у поемі «Mazera» та мальовничі картини української природи й побуту у поемах «Beniowski», «Sen srebrny Salomei»; В. Поля за географічний та етнографічний опис українських земель як частини Речі Посполитої в «Pieśń o ziemi naszej»; М. Чайковського за повість «Wernyhora» про «українського» козака-віщуна, який передрікає занепад Польщі; М. Грабовського за повісті з «українського» життя «Koliszczuzna i stepu», «Stanica hulajpolska» та «Zamięc w stepach». Цей список можна продовжити і багатьма іншими іменами польських літераторів XIX ст.

Ю. Залеський розвиваючи псевдокласицистичні та сентиментальні традиції Ф. Князьніна й Ф. Карпинського, а також базуючись на гердерівських переконаннях у м'якості та поступливості слов'янського характеру, всупереч усім історичним фактам, розробив концепцію одвічної польсько-козацької єдності. Його «Potrzeba Zbaraska», наприклад, присвячена надуманому спільному виступу поляків і козаків проти татар. У наступних писаннях автора на тему спільної боротьби проти зовнішнього ворога нашаровується католицький містицизм і месіанізм. За оцінкою І. Франка, усе те було історичним фальшем⁸. Однак, така франкова оцінка навряд чи може вичерпно пояснити окреслене явище.

Ще більше ніж Ю. Залеський «усвідомив» себе «козаком» Міхал Чайковський. Усю свою літературну творчість («Wernyhora, Hetman Ukrainy» та ін.) він спрямував на популяризацію й прославлення козацької України. Про свій родовід він писав так: «Батько моєї матері, Міхал Глембоцький, був одним із останніх представників шляхти на Волині та Україні... Був він грізним шляхтичем для козаків, гордим козаком для ляхів і затятим поляком для росіян і німців»⁹.

У своєму публіцистичному виступі в 1835 р. на європейському історичному конгресі в Парижі під назвою «Вплив духу козацтва на літературу Півночі і Сходу» Чайковський навіть закликав відродити козацчину як політичну й мілітарну силу «для порятунку Європи»¹⁰. У творі «Kozaczyzna w Turcji», намагаючись синкретично поєднати літературу, політичну агітацію, історію та археологію, його розбурхана уява (себе він бачив «реінкарнованим» гетьманом Сагайдачним) та «козацька» самоідентифікація зміксувала дійсність та вигадку.

Творчість М. Чайковського є синкретичним феноменом, що поєднала не лише літературу і фантазування з політичною програмою, але й містила зародки як польського, так і українського націстворень. На думку Івана Рудницького, він, а згодом і інші представники «української» школи, описали і творчо обгрунтували майбутню нову польську «українську» політичну формацію на території Правобережної України¹¹. З перспектив історичного поступу ідеї польських романтиків стали першою, найелементарнішою сходинкою історичного проекту «Україна», який з часом ставав набагато складнішим і багатограннішим.

У 1828 р. побачила світ поема С. Гоцинського «Канівський замок». У центрі поеми – образ козака Небаби, який став не просто романтичним мучеником і месником, а й героєм у грандіозній соціальній трагедії. Він має своє власне бачення світу і прагне незалежно влаштувати свою долю. Він – людина високого напруження пристрастей, його натурі властивий демонічний настрій. От, як, наприклад, перебільшено демонічно своє почуття змальовує герой Небаба:

Takie jak czujesz nie zgasną upały!
Niech ze się teraz dotknie ich zuchwały!
To pieczęć klątwy na skarbach twej twarzy!
A kto je ruszy, piekło go oparzy.

Однак жага помсти у Небаби трансформувалась у благородну ненависть, у прагнення відстояти і захистити свої людські права. Своїм твором Гоцинський висловлює передові ідеали доби: країна не може бути вільною, доки в ній панує насильство і гноблення.

Поет захоплений героїзмом «українця». Його симпатії не на боці регулярного польського війська, що веде боротьбу з повстанцями, а на боці гайдамаки, адже позитивним героєм тут виступає не староста, не комендант замку, а козак Небаба. С. Гоцинський збагатив образ «Україна» фантастично-казковими мотивами з української міфології, містичними зображеннями природи, емоційними замальовками трагічних подій. Відчуваючи світ як одвічне панування земного хаосу поет-романтик зобразив Україну землею, де усім неподільно володіють фаталізм та доля, які заздалегідь визначають падіння і подвиги, перемоги та поразки героїв. «Частина Польщі, яка зветься Україною, виконувала досі неясно зрозуміле і виражене призначення своє в загальному призначенні народу. Вона має властиві їй, її історії, духовні риси, що різко відрізняють її серед інших частин Польщі і ставлять вище за всі інші. Коротко кажучи, там цілком очевидно спочив дух свободи польського простолюду, там він проявив себе найбільш енергійно в боротьбі з гнітом і увінчав кривавими рисами як свої кривди, так і свій проти них протест... Навіть у своїх жорстокостях вона (історія України – А.З.) була відчутним попередженням народу про джерела його загибелі. З іншого боку – польським блискучим обличчям історії вона провістила майбуття, яке розвине наше відродження, і в яке духом уже ми входимо», – такими словами супроводжував С.Гоцинський свій найголовніший «український» твір – поему «Канівський замок»¹².

Дослідники вважають, що поема «Канівський замок» суттєво вплинула на творчість Т.Шевченка, і її вплив відчутний у «Гайдамаках». Зокрема, проф. Дашкевич вказав чотири лінії, в яких збігаються «Гайдамаки» Шевченка з твором Гоцинського: 1) в обох чується стогін українського народу; 2) драматизм дії спостерігається в «Z. K.», але не з такою силою, як у Шевченка; 3) помітно вплив на Шевченка в тому, що разом і з загальнонародною помстою зв'язано ще й помсту за особисту кривду, що її вчинив пан люблячому серцю «українця»; 4) співпадають елегічні картини в обох творах, як, наприклад, останній акорд «Z. K.» – «Mijają lata, z latami zdarzenia» – відповідає своїм елегічним смутком Шевченковим – «Гомоніла Україна, довго гомоніла» й останнім словам — «З того часу на Вкраїні жито зеленіє».

З початком польського повстання 1831 р. Гоцинський став активним учасником руху, служив ад'ютантом у військового міністра Ф. Моравського. У вересні 1831 р. він разом з іншими повстанцями змушений був емігрувати за кордон. Життя поета з цього часу переповернено поневіряннями на чужині. Усі 30-ті роки він проводить на Галичині, де, крім літературної праці, бере також участь у політичному житті. Безперечно, у своїх політичних поглядах Гоцинський був польським патріотом і переконаним демократом.

Іван Франко так писав про С. Гоцинського: «Останній лицар польсько-українського пограниччя, землі, политой кров'ю його попередників, що увібрала в себе традицію їхніх кривавих боїв, їхніх сильних пристрастей, їхньої моці та незалежної волі, – він був водночас справжнім сином XIX ст., який головний осередок боротьби переніс уже в сферу духу та слова і як апостол той нової боротьби повернувся туди, звідки вийшов його рід»¹³.

Довершене і концептуально найвище літературне втілення імагологічний образ «Україна» отримує в творчості Юліуша Словацького. Митець підносить «українську» ідею до небувалої комплексності й художньої вишуканості. Зосереджуючись на «українській» тематиці, автор глибоко передав свій внутрішній стан, наситив свої твори глибоким психологічним змістом. Україна для Словацького є глибинно пороговим, перехідним явищем – «liminal space»*.

На думку Г. Грабовича, появі «української» школи в польській літературі сприяв і той факт, що заможна шляхта Правобережжя, перебуваючи під опікою російської адміністрації та війська (за умови лояльності до влади), жила спокійним і ситим життям. Тож і колишня надвірна варта – приватна сторожа польських маєтків (дворове козацтво), стала звичайною дворовою службою. Ці, так звані козаки, які супроводжували пана на полюванні, у виїздах з візитами тощо, рекрутувалися із кріпосного селянства, пиячили і гуляли разом із панами і, звісно, були слухняною і покірною масою. У своєму веселому і безтурботному житті панство отримувало ще й моральне задоволення від розуміння, що того грізного колись козака, чи гайдамаку приборкано, він став «домашнім». Дворовому козацтву було надано відверто артистичних, розважальних рис. При магнатських дворах заводили бандуристів та співаків, які виконанням «українських» та «козацьких» пісень, заколисуючи самозадоволених шляхтичів. Згодом й саме панство почало «козакувати», що проявилось в повсякденному побуті та в літературній творчості¹⁴.

Багато хто з дослідників розглядають «українську» школу у польській літературі як симбіоз літературної інфантильності, екзотики та ескапізму**, а історичний образ України ідейно-політично незрілим та психологічно зпримітивизованим¹⁵.

Шукаючи точки «полюбовного» дотику в історичному минулому шляхти та козаків, романтики «української» школи створили три міфи: «побра-

* liminal space – лімінальний простір. Справжня інтерпретація (за Волфангом Ізером) завжди «транспонує» щось у щось інше, тобто переводить інтерпретований суб'єкт в інший регістр. Інтерпретація завжди є «творчою транспозицією». Тому завжди необхідно брати до уваги різницю між суб'єктом і межами регістру. Цю різницю Ізер називає лімінальним простором.

** Ескапізм (від англ. escape – втекти, врятуватися) – втеча від дійсності, втрата реальності. Важливий захисний механізм людської психіки, що характеризується ухиленням від безрадісних фізичних і психічних аспектів реального життя. У більш широкому тлумаченні – прагнення особистості сховатися від дійсності у світ ілюзій та фантазій.

тимства» – культурного порозуміння та толерантності шляхти та козацтва в «єдиній державі»; «спільних перемог та поразок» – в якому спільним ворогом виступав давній і затятий ворог поляків – Російська імперія; «безконфліктного, розкріпаченого та демократичного Минулого» – в якому торжествували Честь, Гідність, Справедливість – найцінніші чесноти як для козака, так і для шляхтича.

Зацікавлення Україною польських романтиків не вичерпувалося лише піднесеними захопленнями. Існувало коло польських літераторів, які відверто виступали проти зазначеного псевдоісторичного ентузіазму «українців». Найпослідовнішими представниками «консервативного напрямку» були письменники, так званого, санктпетербурзького гуртка. Найвідоміші з них – Міхал Грабовський та Генрик Ржевуський, які співробітничали в столиці імперії у польськомовному часописі «Tygodnik Petersburski». Як і усі представники «української» школи вони також почувалися «українцями», але у самоідентифікації останніх особливо яскраво проявлявся регіональний критерій, тобто Україна у них підкреслено виступає «кресами» Речі Посполитої, а звідси пояснюється її порубіжна (через сусідство із диким та варварським «Сходом») суворість і небезпечність.

Головною темою творів цих письменників стала Гайдамаччина. Як наслідок – Україна зображалася анархічною та кровожерливою. Водночас, це «військово-напружене» середовище «української» дійсності, на думку деяких консерваторів, найкраще зберегло старі польські традиції та звичаї, старошляхетські порядки і тому «українська» тема для них теж була живою та важливою. Вона надавала можливість возвеличити «правдиво-шляхетське» минуле, показати його героїзм на протигагу буденній сучасності. У цьому сенсі Г. Ржевуський підняв «Україну» навіть над «Польщею», бо саме там, на його думку, збереглися польські патріархальні аристократичні порядки (у «Короні», на думку автора, суспільні стосунки вже були зіпсовані іноземними впливами зі Заходу, що призвели до появи радикалізму).

Першим руйнівником польської «України» у польській літературі став Юліуш Словацький. Розпочавши свою творчість у традиціях «української» школи, в останніх творах на «українську» тему («Beniowski», «Sen srebrny Salomei» та ін.) він описав жахіття Колівищини, образивши загибель тієї «України», яка його попередниками пов'язувалася з примарною шляхетсько-козацькою злагодою. У вірші «Українська душа» він пророцтвує:

«Мчить козак, а степ навколо
Гострим сумом серце коле,
Скрізь спустошено і голо,
Бур'янами вкрите поле.
Вихор в буйні трави вдарить
І хмурна шумить округа
І в душі козацькій тьмарить
Світлу радість чорна туга»¹⁶.

У «Срібному сні Соломеї» устами героя Панфуція поет промовляє:

«Не буде України, ох, не буде!
Бо люди ці потнуть її мечами,
І, квітів польних, що цвітуть ночами,
Ох! Ох! Кінець – погибель Україні!»¹⁷.

Високо поцінуючи творчість поета, Іван Франко зазначав: «Поляк Юліуш Словацький, як й шотландець Бернс, й ірландець Мур, й англічанин Діккенс, й француз Віктор Гюго, й німці Гейне та Ленау, й росіяни Пушкін та Лермонтов, й наш Т.Шевченко належали до історичних постатей XIX ст. Вони неможливі в жоднім попереднім віці й характерні власне тим, що виявили в своїм житті масу основних прикмет, кожен своєї нації, а їхня поезія є невідлучною частиною їхньої духовної істоти, виразом їхнього життя, їхнім індивідуальним твором в більшій сильнішій мірі, ніж це було б можливе коли-небудь давніше»¹⁸.

Згодом Володимир Антонович назвав «українську» школу у польській літературі фантастичною, бо, мовлячи про «Україну» та «українців», її представники мали на увазі шляхетські порядки та відродження Речі Посполитої, а, отже, переймалися долею майбутньої Польщі, а не майбутньої України¹⁹.

Роман Кирчів, критикуючи «українську» школу зауважив, що «навіть найпередовіші польські діячі не змогли піднятися над існуючими уявленнями про Україну, Литву, Білорусь, не стали на захист національних прав українського, литовського і білоруського народів, їх самостійного, незалежного від Польщі існування й розвитку»²⁰.

Висновки:

1. Загальним історіософічним завданням, яке ставили перед собою представники «української» школи було з'ясування причин падіння Речі Посполитої. Для них «Україна» була внутрішньою польською проблемою, невід'ємною складовою власної польської історії. Послугуючись «українською» тематикою, вони намагалися відстежити причини падіння Польщі, з'ясувати, чому і як було втрачено «рай свого величного минулого».

2. Для представників «української» школи історія українських земель починалася і закінчувалася історією козаччини. Історичні події періоду Київської Русі, Галицько-Волинського князівства та Литовської доби ігнорувалися.

3. Протистояння двох парадигм – демократичної та аристократичної в літературному процесі «української» школи у польській літературі сформувало дослідницький процес, в якому і була «віднайдена» Україна. По-суті, представниками «школи» було закладено фундамент літературного міфу про Україну як суб'єкт історичного процесу.

4. Польські романтики наповнюють імідж-образ «Україна» різними тематичними і жанровими контекстами: описово-подорожнім, етнографічним й фольклорним, побутовим, і, що найголовніше, історичним. Недавнє минуле українських земель стає ґрунтом для осмислення причин соціальних катаклізмів та шляхів розбудови нового суспільного ладу в регіоні.

5. Повсюдна і глибока ідентифікація імідж-образу «Україна» з добою козаччини швидко стала стереотипом, котрий деформував суспільне бачення всього історичного минулого українських земель. Через призму «вигаданої» історії, з часом, імідж-образ «Україна» перероджується в окрему ідеологічну парадигму.

6. Націоналізаційні ініціативи польських романтиків обумовили національну мобілізацію в середовищі малоросів та польщаків Правобережжя. Ці ж ініціативи спонукали самодержавну владу у Санкт-Петербурзі, яка вже приступила до формування проекту «великої російської нації», озброїлися подібними засобами контрвпливу.

7. Зображення польськими романтиками України як суб'єкту історичного процесу ще зовсім не означало усвідомлення та сприйняття її такою усім суспільством. Коло проблем та верстово-станових упереджень, тяглість поглядів і переконань зберігалися ще впродовж багатьох десятиліть.

Примітки

1. Вілсон Е. Українці: несподівана нація / Е. Вілсон. – К., 2004. – 552 с.
2. Подільські криниці: Хрестоматія з літератури рідного краю / Упор. Н. Подолінський. – Вінниця: Континент-ПРИМ, 1994. – С. 362.
3. Сёрль Дж. Рациональность в действии. Пер. с англ. А. Колодия, Е. Румянцевой. – М.: Прогресс-Традиция, 2004. – 336 с.; Сёрль Дж. Р. Метафора // Теория метафоры. – М., 1990. – 328 с.; Сёрль Дж., Вандервекен Д. Основные понятия исчисления речевых актов // Новое в зарубежной лингвистике. – Вып. XVIII. – М., 1986; Сёрль Дж. Что такое речевой акт? Косвенные речевые акты. Классификация речевых актов // Новое в зарубежной лингвистике. – Вып. XVII. – М., 1986. – С. 78-81; Сёрль Дж. Природа интенциональных состояний // Философия, логика, язык. – М., 1987. – С. 21-29.
4. Миры образов – образы мира: Справочник по имагологии. – Волгоград, 2003. – 487 с.; Нойманн И. Использование «Другого»: Образы Востока в формировании европейских идентичностей. – М., 2004. – 528 с.; Почепцов Г. Г. Имеджелогия. – М., 2000. – 382 с. та ін.
5. Ю. Луцький Між Гоголем і Шевченком / Ю. Луцький. – К., 1998. – С. 382.
6. Див.: Грабович Г. Шевченко як міфотворець. – К., 1991.
7. Цит. за: Розумний М. Українська ідея на тлі цивілізації. – К.: Либідь, 2001. – С. 192.
8. Франко І. Юзеф Богдан Залеський / І. Франко // Збір. творів: У 50 т. – К., 1980. – Т. 27. – С. 23-32.
9. Записки Михаила Чайковского (Садык-паши) // Киевская старина. – 1891. – № 1. – С. 54.
10. Quelle a été l'influence des Kozaks sur la littérature dans le Nord et dans l'Orient. – Б. м. в. – Б. р. в.
11. Див.: Rudnytsky Ivan L. Franciszek Duchinski and His Impact on Ukrainian Political Thought // Essays in Modern Ukrainian History. – Cambridge, Mass., 1987. – P. 187-201.
12. Цит. за: Розумний М. Українська ідея на тлі цивілізації / М. Розумний. – К.: Либідь, 2001. – С. 196.

13. Франко І. Поет-герой / І. Франко // Зібрання творів. – К., 1980. – Т. 27. – С. 196.
14. Грабович Г. До історії української літератури. Дослідження, есе, полеміка / Г. Грабович – К.: Основи, 1997 – С. 369.
15. Напр.: Кирчів Р. Український фольклор у польській літературі (період романтизму) / Р. Кирчів. – К.: Наукова думка, 1971. – С. 208.
16. Словацький Ю. Українська душа // Бажан М. Поезії в перекладі Миколи Бажана // Твори у 4-ьох томах. – Т. 3. Переклади. – К.: Дніпро, 1975. – С. 52.
17. Словацький Ю. Вибрані твори в двох томах / За редакцією М. Рильського. Київ, 1959. – С. 78.
18. Франко І. Юліуш Словацький і його творчість / І. Франко. – Повн. збір. твор. – Т. 29. – Київ, 1981. – 431 с.
19. Антонович В. Мемуари / В. Антонович // Твори: повне видання. – К., 1932. – Т. 1. – С. 3-65.
20. Кирчів Р. Україна в польських альманахах доби романтизму / Р. Кирчів. – К.: Наукова думка, 1965 – С. 136.

Summary

On the basis of documentary, literary and narrative sources the author investigates the process of formation of the image of «Ukraine» in so-called «Ukrainian» school of Polish literature of the 19th century.

Key words: *the history of Ukraine of the 19th century, imagology, image of Ukraine, «Ukrainian» school of Polish literature, nation-building.*

Одержано 20 жовтня 2012 р.

УДК 930.1(477)“192/193”

С.В. Маркова

ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ІСТОРІЇ 1920-х – ПОЧАТКУ 1930 рр.: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ДИСКУРС

У статті робиться спроба аналізу сучасних теоретико-методологічних підходів, які можна використати при вивченні української історії, зокрема 1920-х – початку 1930-х рр.; з'ясовуються можливості практичного застосування в дослідженні зазначеного періоду системного аналізу, що має у своєму підґрунті цивілізаційний, соціокультурний, синергетичний та інші підходи.

Ключові слова: *методологія, суспільство, культура, структура, система, структурація, соціокультурне, синергетика.*

У серпні 2010 р. в Амстердамі відбувся XXI Міжнародний конгрес історичних наук, гаслом якого було «History is alive» (історія жива). Науковці визначалися з концептуальними тенденціями висвітлення історичних ма-